

A kulturális és szociológiai sajátosságok

A magyarországi zsidóság kulturális és szociológiai arculatát azok a bevándorlási hullámok alakították ki, amelyeknek gyakorlatilag 1825-tel végük szakadt. A magyarországi zsidóság „családfája” három fő ágból táplálkozott, úgymint osztrák-német, cseh-morva és galíciai lengyel forrásból.¹⁶ S ezek szellemi és kulturális eltérései rányomták a bélyegüket a magyarországi zsidóság arculatára.

Számszerűleg viszonylag kicsiny volt a bevándorlóknak az a rétege, amely Ausztriából származott. Leginkább az ország nyugati részében telepedtek meg, miután I. Lipót 1670-ben kiűzte Bécsből a zsidókat. Német földről érkezett bevándorlók töltötték fel soraikat, rabbijaikat nemzedékek során át egykori szülőföldjükről hozatták, és közösségeik ezeknek a rabbiknak az irányítása alatt éltek. Ők tartották életben és erősítették a hívekben azt, amit Marton Ernő „német barokk szellemnek” nevez. Ez zárt rabbinikus gondolatrendszerben jutott kifejezésre, amelyben a tekintély és az engedelmség erénye különös hangsúlyt kapott. A hitközségi tagok nagy része iparos vagy kereskedő volt, akik jobbára abból éltek, hogy Ausztriával álltak üzleti kapcsolatban. Nem kerestek sokat, és néhány jeles kivételtől eltekintve szerény körülmények között éltek.

A második hullám, a cseh-morva bevándorlóké akkor indult meg nagyobb számban, amikor III. Károly 1726-ban elrendelte, hogy minden zsidó családból csak egy férfi nőülhet. A rendeletnek nyilvánvalóan az volt a célja, hogy a zsidóság szaporodását visszafogja. Eredménye viszont az lett, hogy a házasodó korba lépő zsidók tömegesen lépték át a határt, és Magyarország határ menti településein telepedtek meg és szereztek feleséget. 1748-ban Mária Terézia tovább szigorított az apja által hozott rendelkezésen, a cseh és morva zsidó családok számát összesen tízezerben korlátozva. Ez újabb lökést adott a kivándorlásnak, illetve a Magyarországra településnek.

A cseh és morva zsidók az osztrák és német zsidók barokkos felfogásával ellentétes szellemet hoztak magukkal. Élharcosai voltak a felvilágosodásnak, a vallási reformnak, az egyenjogúságért és állampolgári jogaiért szálltak síkra. Utódaik a 19. században a beolvadás legmeggyőződésebb szorgalmazóivá váltak. Köreikből kerültek ki a magyarországi progresszió legnagyobb alakjai.

A cseh-morva zsidó bevándorlók kulturálisan és gazdaságilag magas szinten álltak. Akik Magyarországra jöttek nőül, többnyire jobb módúak és műveltebbek voltak az Ausztriából vagy német földről érkezetteknél. Az ipari forradalom ekkor pirkadt, és ők Magyarországon a mo-